

Op Pad met ... Dirk-Siert Schoonman op de Empesche en Tondensche Heide

CV Dirk-Siert Schoonman

1987-1991 Christelijke Agrarische Hogeschool Dronten
1992-2013 melkveehouder
2014-heden agrarisch ondernemer akkerbouwbedrijf Schoonman-Jansen
2015-heden heemraad Waterschap Vallei en Veluwe
2016-heden dagelijks bestuur Unie van Waterschappen

Functies

2009-2017 lid raad van toezicht Helicon Opleidingen
2012-2015 provinciaal voorzitter Gelderland LTO Noord
2012-2015 lid algemeen bestuur LTO Noord
2014-heden lid raad van commissarissen Rabobank Apeldoorn en omgeving
2015-heden voorzitter raad van commissarissen CLM Onderzoek en Advies BV

Goed bodembeheer is ook in het belang van het waterschap

Dirk-Siert Schoonman is heemraad – een van de drie die samen met de dijkgraaf het dagelijks bestuur vormen – van het Waterschap Vallei en Veluwe. Zorgen voor droge voeten, een goede waterkwaliteit en voldoende water zijn belangrijke taken voor het waterschap. Vanuit dit oogpunt wordt ook gekeken naar het bodemgebruik: een goede bodemkwaliteit is van belang voor zowel de gewasopbrengst als de waterkwaliteit en -kwantiteit.

Waar zijn we en waarom wil je ons dit gebied laten zien?

“De Empesche en Tondensche Heide is een Natura 2000-gebied in de IJsselvallei halverwege Voorst en Zutphen met natte heide en blauwgrasland. Natuurmonumenten is eigenaar. Er lag hier een vernattingsopgave en er was een duidelijke spanning tussen wat je inricht voor de natuur en wat de invloeden daarvan zijn op de omgeving. De grond is hier afgeplagd en het peil is opgezet. Daardoor krijg je water aan de oppervlakte. Er zit veel leem in de ondergrond. Aan de flanken krijg je dan wateroverlast. Daar is een aantal percelen opgehoogd met grond uit het natuurgebied. Het peilbeheer in de sloten is aangepast.

We hebben een gebiedsproces opgezet waarin je gezamenlijk nadenkt over bedreigingen en kansen. Het is gelukt om enerzijds natuurdoelen te behalen en anderzijds draagvlak te creëren. Boeren hebben deels andere plekken kunnen vinden. Anderen hebben ook een rol in het beheer gekregen. Het is nu afgerond en hartstikke mooi om te zien hoe het zich ontwikkelt. Volgens mij wordt het resultaat door de mensen in het gebied en Natuurmonumenten erg gewaardeerd.”

Dit gebied komt niet het eerst in mij op als ik denk aan het Waterschap Vallei en Veluwe.

“Ons beheergebied is heel divers met uiterwaarden, de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug (zie kaart op pagina 39). Van de zandruggen stromen sprengen en beken

die afwateren naar de randmeren, de IJssel en de Nederrijn. Bovendien liggen er nogal wat natuuropgaven, en ook de Kaderrichtlijn water (KRW) is een opgave.”

Over dat laatste gesproken, hoe is het gesteld met de waterkwaliteit?

“Nog niet alle KRW-waterlichamen hebben een goede kwaliteit, met name door een aantal stoffen in Valleikanaal en Eem. Daarvoor geldt code rood. De Gelderse Vallei is van origine een landbouwintensief gebied. Vanuit de historie zit er nogal wat vermessing in de ondergrond. Zowel de in-

dustrie als de landbouw hebben vanaf de jaren negentig forse maatregelen getroffen. Je ziet sindsdien een enorme vooruitgang in de waterkwaliteit, maar dat stagneert nu wel. Op sommige plekken zien we weer een toename van een aantal stoffen, met name fosfaat.

Voor mij gaat het om de trend. Een aantal stoffen moeten we zoveel mogelijk uitmijnen. Andere blijven van nature aanwezig, zoals barium en zink. Die kunnen wel in het rood staan, maar daar hebben we als waterschap nauwelijks invloed op.”

Rood in KRW-wateren moet toch in 2027 groen zijn?

“Dat is een inhoudelijk lastige discussie. Je hebt als waterschap een inspanningsverplichting vanuit Europa. Het is onduidelijk of je daarmee de doelen kunt halen. Europa gaat nu niet de discussie met ons aan, en we willen dat zelf ook niet, om de normen te veranderen. Europa zegt: blijf gewoon je inspanningen verrichten. Neem in de periode 2021-2027 de tijd om na te denken of een extra periode nodig is of dat doelen moeten worden aangepast.

Op heel veel terreinen gaan we het halen. Wat ik lastig vind is dat het een systeem is van *one out, all out*. Als je voor één stof de normen niet haalt, wordt de complete watergang afgekeurd. Als de ecologische doelen wel worden bereikt, is het dan een probleem als een van de stoffen niet aan de normen voldoet?

We zullen in 2027 niet overal aan de KRW doelen voldoen. Ik heb geen behoefte aan extra maatregelen. We moeten ook gewoon de tijd nemen, met name als het gaat om na-ijleffecten uit het verleden. We hebben een mestbeleid dat min of meer gericht is op evenwichtsbemesting. Als dat goed functioneert mag je er van uitgaan dat er geen nieuwe nutriënten uit- of afspoelen. Mestfraude kan er een oorzaak van zijn. Het mestbeleid is in theorie goed, maar in de praktijk gaat het fout. Ik denk dat de sector er uitermate mee gediend is om die fraude ongelooflijk hard aan te pakken.”

*Het waterschap heeft een bodemverhaal.
Wat houdt dat in?*

“Ons belang is waterkwaliteit. Het belang van de agrarische sector is het producerend vermogen van de grond. Beide hebben te maken met de mineralen die je op het land brengt en er vervolgens met de oogst afhaalt. Op het moment dat dat in evenwicht is, gaat onze waterkwaliteit vooruit en blijft het productiesaldo per hectare op peil. Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer is ook gericht op bodemverbetering. Dan gaat het over structuur, organisch stofgehalte, zuurtegraad en bodemleven. Een optimale bodem werkt als een filter en buffer in het voordeel van waterkwaliteit en klimaatadaptatie. Als buffer houdt een goede bodem water van plensbuien vast, ook voor drogere periodes. Als het organisch gehalte van de bodem omhoog gaat, wordt de sponswerking van de bodem groter. Eén

procent meer organisch stof kan vijf tot zes millimeter water bufferen. Met landbouworganisatie LTO Noord willen we nu pilots doen om maaisel uit sloten en van schouwpaden terug te brengen op het land, bijvoorbeeld via *bokashi*. Dat is het fermenteren of composteren van maaisel, waardoor het organisch stofgehalte behouden blijft, maar het negatief effect van onkruidruk wordt weggenomen.

Samen met de sector optrekken om de bodem te verbeteren is win-win. Dit is heel goed onder de aandacht te brengen, maar het lukt nog onvoldoende om het van de grond te krijgen.”

Het waterschap gaat toch niet over diffuse bronnen?

“Het komt aan op overreden. Hoe kunnen we de wateroverlast als gevolg van klimaatverandering voorkomen? En als

er wateroverlast ontstaat, hoe kunnen we de waterschade beperken? Dat kunnen we niet meer in ons eigen watersysteem oplossen. Of je zou enorme investeringen moeten doen. Als je het zelf niet kunt oplossen, waar laat je dan al dat water? Dat is onder meer in de bodem in het agrarisch gebied. De oplossingen voor wateroverlast en watertekort zitten erg dicht bij elkaar. Maatregelen die je treft voor wateroverlast kunnen ook bijdragen aan het voorkomen van watertekort.

Nieuw is het idee van peilgestuurde drainage. Dat betekent dat je drainagebuizen niet om de tien meter legt, maar om de vijf meter. Het hele perceel heeft dan nog wel genoeg draagvlak om te bewerken, maar de drooglegging is minder. Dat helpt aan de kant van het producerend vermogen van de grond. Maar er zullen ook minder mineralen uitspoelen. Dat is gemeenschappelijk belang.”

Hoe groot is de belangstelling onder boeren om dergelijke bodemmaatregelen toe te passen?

“De praktijk is weerbarstig. Je hebt verschillende typen grond. Boeren kunnen een methode niet een-op-een kopiëren. Je moet maatregelen treffen op basis van gebiedsspecifieke of zelfs perceelsspecifieke kenmerken. Dat kost tijd.

Als waterschap doen we soms al een stapje terug. We laten boeren samen bepalen wat ze een wenselijk peil voor een bepaalde sloot vinden. Ze mogen een boerenstuw zelf beheren. Dan gaan ze in overleg met elkaar. Het grappige is dat ze in de praktijk het water hoger houden dan wij als waterbeheerder zouden doen. Boeren leggen elkaar uit dat het verstandig is om het peil wat omhoog te doen als er een droge peri-

ode aan komt en er geen gras staat. Als ze straks gaan maaien trekken ze die balk er uit en kunnen ze het land weer op.

Je maakt er wel afspraken over. Als zo’n stuwte invloed heeft op een naastliggend natuurgebied dan zal de beheerder daarvan ook aangesloten moeten zijn bij het overleg.”

STOWA verzamelt en ontwikkelt kennis voor waterschappen. Wat is het belang daarvan voor jullie dagelijkse praktijk?

“Wij maken veel gebruik van de kennis van STOWA, vooral bij de planvorming. Er zijn heel veel rapporten waarin gegrasduind kan worden als er een specifiek project wordt aangepakt.

Een mooi voorbeeld is de Lunterse Beek. Daar hebben we *building with nature* toe-

gepast, waaronder het toepassen van zandsuppletie en dood hout om natuurlijke processen te stimuleren, *Building with nature* is voor een waterschap lastig. Je werkt met een open eind. Je kunt op het moment zelf vaak goedkoper inrichten, maar het zou best kunnen dat je over tien jaar weer moet ingrijpen waardoor de jaarlijkse kosten toch omhoog gaan. Om de Lunterse Beek beleefbaar te houden hebben we samen met de Stichting Landschapsbeheer Gelderland een Klompenpad aangelegd met een brug over de beek. Bij de eerste de beste stortbui kwam er zoveel water aan dat die brug is weggedreven. Dat heeft geleid tot een bypass. Samen met STOWA evalueren we zo’n proces dan en leren we ervan. Dat heeft echt zin. Ook bij de Leuvenumse Beek is dat gebeurd. Over de herstelmaatregelen daar (Verdonschot *et al.*, dit nummer p. 51) zijn we als waterschap zeer tevreden. Meer in het algemeen speelt een kennisinstelling als STOWA een uitermate belangrijke rol bij de opbouw van gezamenlijke kennis over dossiers variërend van het verwijderen van medicijnresten tot Ecologische Sleutelfactoren. STOWA is van alle waterschappen en probeert zoveel mogelijk in de kennisbehoeften van al die leden te voldoen. Daar zit nog wel een spanningsveld. We willen natuurlijk geen financiële middelen afdragen die eenzijdig voor een enkel waterschap worden ingezet.”

JOS DEKKER & DAISY DE VRIES

STOWA en Waterschap Vallei en Veluwe

Wat STOWA doet staat meer in detail beschreven in de Inleiding van dit themanummer op pagina's 4 en 5. Kort gezegd komt het er op neer dat STOWA kennis voor regionale waterbeheerders in Nederland ontwikkelt en bijeenbrengt, verspreidt en implementeert. Een belangrijk onderdeel, volgens Michelle Talsma, onderzoekcoördinator watersystemen bij STOWA, is nazorg: het na publicatie van rapporten of andere producten organiseren van bijeenkomsten waarbij iedereen met de inhoud kennis kan maken. Zoals bijvoorbeeld is gebeurd bij het uitbrengen van de Waterwijzers (Bartholomeus *et al.*, dit nummer). "Op die bijeenkomst is vervolgens een oproep gedaan, met de vraag wie een pilot wil doen. Zo probeer je van een studie een soort levend document te maken. Vervolgens lever je het product op, in het geval van de Waterwijzers is dat een computerprogramma dat iedereen kan gebruiken en via de STOWA-site beschikbaar komt. Je moet ook beheer en onderhoud regelen."

Die Waterwijzers hadden goede diensten kunnen bewijzen bij de inrichting van de Empesche en Tondensche heide maar zijn toen niet door het waterschap gebruikt omdat ze nog in ontwikkeling waren. Enkele studies en projecten waar Vallei en Veluwe wel bij betrokken was of gebruik van maakt, zijn:

- *Goede Grond voor een duurzaam watersysteem*: onderzoek naar het effect van verbetering bodemkwaliteit voor waterhuishouding en waterkwaliteit;
- *Handboek Geomorfologisch beekherstel*;
- *RiverCare*: towards self-sustaining multifunctional rivers;
- *Deltafacts*: online database met een korte en krachtige antwoorden (state-of-the-artkennis) op vragen op het snijvlak van waterbeheer en klimaatverandering;
- *Landelijke hotspotanalyse geneesmiddelen rwi's*;

- *Bouwen met Natuur*: mogelijkheden voor onder andere meer natuurlijk beekherstel. Bekijk alle STOWA-publicaties op: stowa.nl/publicaties/publicaties/

Literatuur

Bartholomeus, R.P., M.J.D. Hack-ten Broeke, M. Heinen, H.M. Mulder, J. Kros, R.E. Ruijtenberg, J. Runhaar & J.P.M. Witte, 2018. Waterwijzers Landbouw en Natuur. Kwantificering effecten waterbeheer en klimaat. Landschap 35/1: 15-23.

Verdonschot, R.C.M., B. Brugmans, M. Veldhuis & P.F.M. Verdonschot, 2018. Beekherstel door kleinschalige maatregelen. Landschap 35/1: 51-57.